

Richard Picker

Az apavágy és az egyházi hit jövője

Masszív és áttekinthetetlenül sokféle médiavisszhangja volt II. János Pál halálának. Kiindulhatunk abból, hogy most, az új pápa megválasztása után súlyos viták robbannak majd ki a világegyházban. Túl nagyok és túlságosan súlyosak azok a felhalmozódott problémák, amelyeket az előző pápaság ránk hagyott. Lehmann bíboros, tekintettel e problémák elfojtására, egyenesen fenyegető egyházszakadásról beszélt. Ezért az alábbiakban kísérletet szeretnénk tenni arra, hogy rögzítsünk néhány szilárd tájékoztató pontot, mert a hívek körében egyre nagyobb a zűrzavar. Ez mindenekelőtt az egyház szerkezetét meghatározó, hierarchikus szerveződési rendszerrel függ össze.

Először is szembe kell néznünk egy drámai fejleménnyel:

Péter „péteri szolgálatától” a mai „pápakultuszig”

Több mint egymilliárd tagjával a római katolikus egyház a földkerekség legnagyobb szervezett vallási közössége. Problémáját a Péter-hivatal okozza. Ennek formája gyakran változott, és mára olyan központi hatalmat ért el, amilyen idáig nem volt lehetséges. A „sündisznóállásba” vonulás az egyházi állam elvesztésével kezdődik, és a legutóbbi pápával végződik. Ő szabadon bejárta a világot, és 26 évi hivatalgyakorlás után rendkívüli tiszteletre tett szert „kívül”, de úgy halt meg, hogy nagyon vitatott volt „belső”.

Meg kellett választani az utódját. De mit tegyen most ez az utód? És mit tegyünk mi, ennek az egyháznak a tagjai? Hiszen az egyház csúcsa nyilvánvalóan sikeres menedzseléssel s a médiumok által ünnepelten utazta be a földgolyót, miközben az egyház hordozó bázisa – a médiumok által kevésbé megbecsülten, sőt félreértve – egyre vékonyodik és spirituálisan kiéhezik, a lelkipásztorkodás összeomlik, s a kizártak száma milliós nagyságot ért el. Százezer (!) megházasodott pap van hivatal nélkül, sok millióra rúg az újránházasodott elváltak száma, ott vannak aztán a kiközösítettek, a számtalan eltiltott teológus, a sok áthelyezett, sőt félreállított püspök, mint például Jacques Gaillot...

A pápai egyházvezetés stílusa az utóbbi időben pszichodrámaéhoz hasonlított. (A pszichodráma itt leíró fogalom akar lenni.) A Kúriának jól jött ez. Karol Wojtyła szinte predestinálva volt erre. Nem sokat tudott kezdeni a közép-európai kereszténység szellemiségével. A Zsinat idegen maradt tőle. Az ő szellemiségét címszószzerűen ezekkel a szavakkal lehet jellemezni: zarándoklatok, Fatima, Lengyelország, IV. Károly császár és Pater Escriva (*az Opus Dei alapítója – A ford.*), s aztán valami Max Scheler filozófijából. Az általunk fáradtságosan átélt „felvilágosodás” az ő számára inkább az istentelen kommunizmus kezdetének tűnt. És semmi több. Ez és sok más is több mint érthető, ha terápiai szemüveggel nézzük:

– Karol Wojtylának nehéz sorsa volt. Elemi iskolás korában elveszítette édesanyját. „Anyám halálán érzett fájdalom az eredményezte, hogy még jobban szerettem a Szűzanyát”, mondta később. Apja nevelte föl.

– Eredetileg színész akart lenni, aztán mégis pap lett.

– Életpályájának végén egy pap-színésszel állunk szemben, aki haláláig terjedően aprólékosan megrendezi azokat a darabokat és jeleneteket, amelyekben föllép. Az egész egyház lett az ő együttese, az egyházmegyék bazilikái és stadionjai lettek az előadások színpadai.

– Mindez annak a pápának a képébe torkollott, akiről úgy tűnt, hogy főszereplőként már csak nyilvános fellépéseiért élt, végső személyes önátadással.

– Ennek ellenére éppúgy igaz az is, hogy Karol Wojtyła eljutott pápaalakításának végéhez. Ez olyan komollyá vált számára, hogy fokozatosan maga is azt gondolta, olyan szerepbe kényszerült, mint Krisztus a kereszten – ami tulajdonképpen spirituális bitorlás, ha teológiai vagy terapeutikus mércét alkalmazunk.

Minderre tisztelettel kell tekintenünk mint az ő sorsára. De ha úgy tekintünk rá mint az egyház abszolút vezetői csúcsán álló pápára, akkor ez mindannyiunkat érint. Tragikus, hogy az ő hierarchikus rendszerében nem léteztek alulról fölfelé irányuló helyesbítések. Ezért jóakarata ellenére is mindenütt kétes folyamatok indultak el.

Ez a józan távlat. Csak úgy egyszerűen közölni lehet-e az ujjongó, apára vágyakozó emberekkel ezt a távlatot? Csak úgy egyszerűen ki lehet-e jelteni a politikusok és a médiumok számára, akik és amelyek felkapaszkodtak a sikervonatra?

Másfelől viszont nem muszáj-e megfosztani varázslától ezt a pszichodramát – mindenütt, ahol csak lehetséges? Nem kell-e azt mondanunk, hogy ez a „varázstalanítás” igen kívánatos spirituális alapfolyamat?

A zarándoktömegek elvarázsoltságának szükségyszerű megszüntetése

Még ha sok pápazarándok megsértődik is, meg kell maradnunk az igazság mellett, mivel az igazság még mindig a legszelídebb gyógyszer. Ezt kell tennünk, mert mindinkább egyházszakadás fenyeget minket, ha nem beszélünk a kemény dolgokról. Erről már Lehmann bíboros is szólt.

A varázslat feloldásának hagyományos keresztény segédeszközei „a józanság, az éberség és az imádság”. De ha kísérletet teszünk erre, máris spirituális harci kiáltásokat hallunk (vajon ki találta ki, és ki adta meg hozzájuk a hangot?): „Második János Pál, az ifjúság a te oldaladon áll!” (Talán hadiállapot van?) Vagy: „Totus tuus! Egészen a teid vagyunk!” Ilyen szavalókórusok hangzottak a pápa fellépésein. Még erősen konzervatív emberek is megretentek – többek között amiatt, hogy a Kúria nem volt képes leállítani ezeket a fonákságokat. Hiszen nem a hivatalhordozó körülujjongott személye a lényeg, hanem Krisztus, akit képvisel.

Mint az antik tragédiákban a kórus tagjai, az uniformisba öltözött püspökök ministránsokká váltak, s legjobb esetben is Karol Wojtyła fellépéseinek magyarozói és szóvivői voltak. Egyébként: efféle folyamatokat másutt is lehet látni és tanulmányozni. Hasonló fejlemények adódtak a 19. század végétől például a nagy zenekarok életében is. Az összehangolást végző karnagyokból Karajan, Furtwängler vagy Toscanini típusú, abszolút diktatórikus, bár kétségtelenül nagy hatású pódiumsztárok lettek, minden mások, csak nem egy együttes szolgáló tagjai. A lényeg azonban nem egy esetleg valóban grandiózus emberi személyiség, s nem is az olyan minőségek, mint a „kisugárzás” vagy a „hatalom” – hanem Isten. Ezért ismét megfelelő hangsúlyokat kell tenni, különben csak az egyház külső kritikája igazolódik be.

Ha ügyelünk arra, hogy helyes hangsúlyokat alkalmazunk, akkor meg kell tartóztatnunk magunkat a vallási mítoszgyártástól. Tehát: Az egyház csak válaszol az isteni kinyilatkoztatásra, de nem ő hozza létre! Ha vallási élményeket és tömegérzelmeket termelünk, akkor hosszú távon ártunk az egyháznak. Marx Károly „a nép ópiumszállítóinak” nevezte minket. A hétköznapi ember ugyanis épp elég mítoszt gyárt önmagáról. A családok is megteszik ezt. A diktátorok mindig is támogatták ezt a folyamatot. A médiumokat is felhasználják hozzájuk. Mindennek a bibliai neve: bálványimádás.

A médiumok felerősítő tevékenysége a végtelenségig és a beláthatatlanságig fokozta ezt az önmagában is mágikus folyamatot. Mit gondolunk erről? Ez a döntő kérdés. Egyetemi tanárok és pápai nunciások már megint kezdenek latinul misézni, sőt latin prédikációkat tartani. Lehetséges, hogy a nép felé fordított oltárok hamarosan ismét eltűnnek az esztétika kedvéért, s a liturgikus reform egész fáradozását előlről kell kezdeni? Vagyis újból meg kell hódítani a Zsinatot? Ezért lényegi jelentőségű, hogy minden erőnkkel és éberségünkkel azon fáradozzunk, hogy a zsinat újításai folytatódjanak. Tehát: A férfi és női papok a lelkigondozás szolgálatában állnak, nem pedig a papi nőtlenség vagy a férfi nem szolgálatában!

Hol marad egymilliárd katolikus lelkigondozása?

Ez a rendszer veszélybe sodorja a lelkipásztorkodást, mivel az egyház abszolutista vezetése egyre több embert állít „a szombat szolgálatába”, ahelyett hogy „a szombatot állította volna az emberek szolgálatába”, ahogyan Jézus akarta. Jézus etikájának ez a figyelembe nem vett alaptétele fékezi a lelkigondozást. Az egyház önmaga által okozott paphiánya (papi nőtlenség, nők pappá szentelésének tilalma) újfajta elitista rétegtudatot eredményezett.

A médiumok beszámolóinak sodrása még az edzett profikat is csodálkozásba ejtette. A jelenség nagysága miatt jó, ha eleve kizárjuk a gyors és olcsó értékeléseket, de amennyire csak lehetséges, próbáljunk meg tisztán látni:

A pápa halálhírére manapság már nem lovas követek hozták el számunkra, hanem éjjel-nappal mindenféle képekkel tájékoztatnak, majd agyonetnek, végül egyenesen üldöznék minket: Gyászoló, imádkozó, síró, éneklő, sőt kiabáló emberek, a képanyag szerint túlnyomórészt fiatalok és nők – többségükben újkonzervatív mozgalmak tagjai –, papok, apácák... jelennek a TV képernyőjén. Mindenki láthatja ezeket a képeket, amelyek több mint két évtizede közvetítik a pápa és az egyház üzenetét az embereknek, s többet nyújtanak, mint a szavak. Engedtessek meg hát ne-

kem, hogy e képek egyikét-másikat továbbfejlesszem képzeletemben, s a tényleges valóság után szemügyre vegyem a jövő lehetőségeit. Meg kell tanulnunk látni, hová vezethet XVI. Benedek útja, hogy felkészülhessünk rá.

A jelen és a jövő egyházának alternatív képei

Volt itt egy Nicaraguából származó videofelvétel, amelyen egy térdelő papot, Ernesto Cardenalt lehetett látni, amint meg akarja csókolni a pápai gyűrűt. Mivel azonban Cardenal oktatási miniszter volt egy marxista kormányban, a pápa a világ nyilvánossága előtt nyersen megregulázta, mint egy iskolás gyereket.

– Lehetett volna ennek alternatívája, amely más esetek modelljéül is szolgálhatott volna: A pápa átöleli Ernesto Cardenalt, és így szól hozzá: „Kedves testvér, feltétlenül találkozunk kell, nyugodt körülmények között. Gyere el hozzám, Rómába. Most imádkozzuk el együtt a Miatyánkot!” Ez a dél-amerikai felszabadítási teológiával való kiengesztelődés kezdete lehetett volna.

A Kúria személyi politikájának az embereket kell szolgálnia!

– Éppígy köszönetet mondhatott volna a pápa a 100 000 megházasodott papnak és azok feleségének, mindnyájukat megáldhatta volna, s ezzel felmenthette volna őket a papi nőtlenség alól. A helyi egyházaknak egy csapásra ismét sok lelkipásztort állt volna rendelkezésükre, mint egykor.

Az istenszeretet parancsa messzemenően az emberek iránti szeretetért van, nem pedig fordítva!

– Hasonlóképpen megkérhette volna az éppen jelen lévő újrarázasodottakat, jöjjenek össze a stadion egyik szektorában, aztán közéjük állhatott volna, s kihirdethette volna nekik békességüket az egyházzal, s hogy ismét szentségekhez járulhatnak.

A szentségek ugyanis mindenekelőtt a nehézségekkel küszködő emberekért vannak, nem pedig a „tisztákért”!

– Aztán köszönetet mondhatott volna mindazon orvosoknak és apácáknak, akik óvszereket osztanak szét az emberek között, mivel ez közvetve legalább fékezi a rettenetes AIDS-járványt.

– Mindazon nőknek, akik papi hivatást éreznek, megígérhette volna a papszentelést, s másnap néhányukat föl is szentelhette volna.

A papszentelésnek kell a hivatásokhoz alkalmazkodnia, ahelyett hogy a hivatások függnének a papszentelési engedélytől!

– A sok megrendszabályozott és félreállított teológia-professzort, férfiakat és nőket egyaránt meghívhatta volna egy külön színódusra, hogy először is alaposan figyeljen a szavukra, aztán velük együtt keresse a megegyezést, illetve tanítsa őket.

A pápa és a Kúria van a teológusokért, nem pedig az utóbbiak azért, hogy igazolják az előbbieket!

– Végezetül a pápa meghívhatott volna minden keresztény hivatalviselőt, hogy a római katolikus, felszentelt hivatalviselőkkel együtt álljanak középre. Sok nyelven rázendíthetett volna a Jöjj, Szentlélek Úristen kezdetű énekre, s aztán mindenki mindenkinek a fejére tehetné volna a kezét, majd továbbadhatta volna a többieknek, amit ő kapott Jézus egyháza által. Így végre megtörtént volna a kiengesztelés. Halleluja! A békeköszöntés lett volna aztán a kiengesztelődési ünnep lezárása.

Valamennyien egymásért és Jézusért vagyunk, Jézus pedig Istenért!

Ezek az alternatív javaslatok persze naivnak és irreálisnak hatnak, sőt részben törvényellenesek, tiltottak! Tudom. Mindazonáltal lehetőségek.

Jogilag a pápa megtehetné volna mindezt. Legfőbb pásztori hatalmával felkérhette volna püspökeit, hogy működjenek együtt vele. Egyesek ellenálltak volna, de lelkipásztori útjának mind a 103 állomásán a keresztények „Ámen”-t énekeltek volna neki. Neki meglett volna ehhez a karizmája, Jézusnak nem lett volna ellenvetése, s a Szűzanyának sem. Meglehet, egyes bürokraták aggódtak volna székük miatt.

Elkezdődött volna a felhalmozódott problémák megoldása, s a püspöki konferenciák aztán maguk látták volna, mi a következő teendő. Talán a III. Vatikáni Zsinat összehívása?

Miért nem vált valósággá ez a lehetőség? Azt hiszem, nem csupán egyedül a pápa találta volna túl radikálisnak ezt a lépést, ugyanis egyházi életünk számtalan helyén még mindig az embereket áldozzuk fel a szombatért – a keresztényeket a megváltoztatható egyházjogért, nem pedig fordítva. Látszólag ez adja meg nekünk az olyannyira vágyott hatalmat ahhoz, hogy másokat elítélhessünk, és bünbakokat állíthassunk.

Persze mindig is voltak intó hangok. Csak egyet említünk meg: Amikor a 13. században a pápa (akkor még nem „Szentatya”) fényűző menetben vonult Assisiből Peruggiába, Szent Ferenc kisebb testvérei az utak mentén kiültek a mezőre, és teli torokból, pimaszul kinevették a pápai menet hivalkodó pompáját. Állítólag azt mondták: „A bíborosok még azt hiszik, hogy a gazdagság használ valamit!” És ezt: „Nem ismerik Szegénység Úrnöt!”

Az egyház beszorult a régi és az új világkép közé

A régi, antik világkép nagyon is jól illett a hierarchikus egyházi alkotmány eddigi állapotához. Ezt így képzeltek el: Ott fönt, a valóság csúcán Isten helyezkedik el, aztán a hierarchiakon és monarchiakon, a szellemhez közeli férfiakon keresztül fokozatosan halad lefelé a létra az egészen lent található, anyagba ragadt nőig és gyerekekig. Teljesen magától értetődőnek érezték ezt. Ez nem a hatalom megszállottjainak különleges gonoszsága, hanem „korszellem” volt.

Ma azonban más világkép határoz meg minket: A anyag nincs lenn, a szellem nincs fönnt, a férfi nincs közelebb Istenhez, mint a nő, és felelősök vagyunk azért a viláért, amelyet elképzeléseinkkel és technikánkkal teremtünk meg. Továbbá 70%-ban tudunk írni-olvasni, tapasztalatainkat és szabadságunkat az emberi jogokban foglaltuk össze. Lassan eljutottunk idáig. Ennek világméretű és személyes kihatásai voltak,

„globalizálódásai”, ahogy a médiumok szívesebben mondják.

Pápai hivatalunkat olyan egyházi alkotmánnyal láttuk el, amelynek értelmében a pápa törvényileg szabad, és abszolút hatalommal felruházott maradt: törvényhozó, vádló és bíró egy személyben. Magától értetődően „tévedhetetlen a hit és az erkölcs kérdéseiben”, s csak elmebetegség vagy hittagadás esetén mozdítható el. De ki állapíthatná meg ezt, még saját elmozdítása előtt? Karl Rahner csodáiban reménykedett ezzel kapcsolatban.

Az egyház, azaz mi mindezt avégett engedték meg pápáinknak, hogy gyakorolhassák „szolgáló hivatalukat”. Csak kevesen álltunk ellen: az utóbbi zsinatok egyetértése bizonyítja ezt.

Az igazság azonban többé nem csupán fölülről érkezik a hierarchia számára, hanem „a köztük lévő” Jézustól is, ha „ketten vagy hárman az ő nevében gyűlnek össze”. Nem az emberi tapasztalatok révén felfedezett, értékes igazság nyugszik-e a pszichoterápia, s tulajdonképpen minden humán tudomány is?

Az új világkép ezért azt mondja: Mindenkinek emberi jogai vannak, és szabadsága ahhoz, hogy azt higgye, ami igaznak és kézenfekvőnek látszik számára. Ezért egy olyan spirituális szervezetben, mint az egyház, minden bevált utat át kell állítani az új világképre, különben az emberek elmennek ugyan „pápanézőbe”, de a hit nemigen érinti meg őket. Az értelmiségiek továbbra is elhatárolódnak, a keresők pedig elmennek a szektákba. A nagy többség pedig – hiteles kormányzás híján – csak sodródik.

Csak közösen oldhatjuk meg ezeket az egyházi problémákat. Ha ez nem történik meg, akkor az idő átgázol hitünkön. „Amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e még hitet a földön” (Lk 18,8)? Mit fogunk hát felelni Jézusnak, amikor fölteszi ezt a kérdést?

Forrás: Kirche In, 2005. május

A Szerző teológus és pszichoterapeuta.

